

Микола БАЛАГУТРАК

КОНТИНЕНТИ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Оксана Сапеляк. Українська спільнота
в Аргентині: історико-етнологічний аспект. —
Львів : Червона калина, 2008. — 286 с.

Попри глобальні універсалії нашого сьогодення, метою яких є уніфікація (зодноманітнювання) етнічних і національних культур, і в той же час домінування сильних наддержавних мультикультурних утворень, будь-то США, Росії чи ЄС, все ж у цих непростих умовах на етнонаціональній мапі світу залишається доволі багато місця для активізації сучасних процесів національного самоствердження. Ці останні додають неабиякої політичної гостроти, зокрема в питання дослідження особливостей становлення національної ідентичності українців, конструювання їх історичної пам'яті, формування етнічної нації, збереження і розвитку культури українців на етнічних українських територіях у складі інших держав, на прикордонних територіях та в діаспорі, що, в свою чергу, уможливує виявити не лише закономірності та тенденції розвитку сучасних етнокультурних та етносоціальних процесів на українських етнічних територіях, чинники трансформації матеріальної і духовної культури, міжетнічні стосунки, особливості адаптації та етнокультурної інтеграції українців у іноетнічному середовищі, але й цілу низку факторів, які призводять до формування негативних стереотипів про українців, втрати їх традиційної культури, мови, ідентичності в країнах Європи, Південної та Північної Америки, Австралії та ін.

Саме до таких найбільш невідкладних завдань сучасної етнологічної науки уже мабуть із десятків років поспіль прикута пильна увага вченої-етнолога Інституту народознавства НАН України Оксани Сапеляк. Після низки успішних наукових публікацій і монографій («Етнографічна діяльність НТШ»), для вченої, здавалось би, здійснення комплексного історико-етнологічного дослідження української спільноти в Аргентині (Українська спільнота в Аргентині: історико-етнологічний аспект, 2008), не вимагало особливих надзусиль. Проте, як з'ясувалося, кожне іноетнічне середовище, в якому перебувають українські мігранти або ж живуть кілька поколінь українців, є глибоко специфічним і потребує від дослідника особливого наукового підходу. Разом з тим, перед дослідницею поставало не менш складне завдання — з'ясувати характерні тенденції життєдіяльності українців (національних меншин) в умовах панівного іноетнічного середовища, специфічні вияви їх матеріальної й духовної культури, світоглядні та ідентифікаційні аспекти, домінуючі цінності та загалом інтелектуально-духовний потенціал і багаторічний досвід українських мігрантів, а також міру їх участі

у непростому суспільно-громадському житті в Аргентині тощо. З огляду на цілу низку поставлених завдань у монографії Оксани Сапеляк «Українська спільнота в Аргентині¹: історико-етнологічний аспект», можемо констатувати, що вони виконані на високому науковому рівні.

Структура роботи складається: із передмови, вступу, п'яти основних розгалужених розділів, висновків, іменного покажчика респондентів, родинних архівів аргентинців українського походження, літератури, додатків та численних фотоілюстрацій.

У першому розділі монографії («Життєве середовище Аргентини») дослідниця докладно аналізує кліматично-географічні особливості, етнічний склад, суспільно-історичні, правові та імміграційні аспекти формування аргентинської нації, особливості соціально-політичного устрою, господарсько-промислової та регіональної специфіки Аргентини першої половини ХІХ — ХХ ст.

У другому розділі роботи Оксана Сапеляк аналізує основні етапи української імміграції, причини й складні обставини першої (90-х рр. ХІХ ст. — 1914 рр.) і другої (міжвоєнні роки) хвилі еміграції українців (головним чином із Волині, Полісся і Східної Галичини), яким ще й досі приписується окремими аргентинськими чиновниками (через незнання або ж брак відповідної ін-

формації) австрійське, польське походження за національністю.

Серед найбільш об'єктивних причин, які спонукали українців полишати рідну землю, дослідниця виділяє такі: значне народоперенаселення західно-українських земель і, відповідно, відчутний брак роботи та дешева робоча сила; економічна, соціальна і релігійна дискримінація селян; облудлива рекламно-інформаційна діяльність низки компаній, метою яких було одержання великих доходів; а також ганебна протекціоністська еміграційна політика австрійського, а згодом й польського уряду, який здійснював перспективну антиукраїнську політику — максимально звільнити прикордонні терени від українців для виємігрування їх виключно до країн Америки. Однак і за такої непростій ситуації, як переконає нас авторка монографії, українська імміграція до Аргентини розглядалася у тлумаченні етнічних українців як «тимчасове вимушене явище, не як переселення та повний розрив із краєм, а нехай хоч довготривале, але тільки як заробітчанство» (С. 60).

Особливості адаптації, енкультурації українських іммігрантів до нових соціально-культурних умов Аргентини (ІІІ та ІV розділи), сповнені, на думку дослідниці, численних конфліктів і протиріч через те, що носії традиційної української культури були сформовані і поводитися згідно з нормами і правилами, звичаями і традиціями власне української культури, цілком відмінної від аргентинської. Відбувається консолідація українських громад на принципах господарської взаємодопомоги (толоки) та спільного святкування традиційних свят тощо. І, що дуже важливо, для активного утвердження та інтеграції українців у чужому середовищі, як наголошує Оксана Сапеляк, — так це впровадження перенесеної з України такої важливої форми господарювання, як кооперація, що в подальшому посприяло формуванню не лише міцного бізнес-середовища, але й широкого національно-культурного, де активно створювалися культурно-освітні товариства, власна школа, церква, дзвіниця, окремий цвинтар і т. д. Потужними маркерами української ідентичності стають вишиванка, етнічний стрій, писанка, мова, усна історія та етнічна пам'ять, релігійна приналежність та місійна діяльність церкви, а також працьовитість, кмітливість та спостережливість, які щоденно утверджувалися в українських сім'ях, роди-

¹ Рецензент вважає почасти виправданим вживання терміну «Аргентина» вченою Оксаною Сапеляк у даній роботі, оскільки окремі авторитетні словники і, зокрема «Словник-довідник з правопису та слововживання» (1989) С.І. Головащука Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України керується такими словоформами щодо цього поняття — «Аргентина», «Аргентинська Республіка», «аргентинець» (С. 30). До того ж цей термін аналогічно звучить у латинській транскрипції та повсякденному мовленні аргентинців. При написанні слів, запозичених українською мовою з інших мов, слід керуватися такими правилами правопису, а зокрема: літера і пишеться після приголосних у власних назвах, а також у словах, що походять від них перед дальшим приголосним і в кінці слова (Кріт, критський; Алжир, алжирський тощо) (С. 502). Отже, згідно з цією нормою правопису використання словоформи «Аргентина» є виправдане, як і виправдане є те, що українська мова постійно розвивається і однією із її властивостей є здатність пристосовувати, адаптовувати те чи інше іншомовне слово до особливостей власного мовлення й правопису. Сучасний стан українського правопису ще далекий від досконалого і потребує низки правописних унормованих уточнень.

нах, колах найближчих сусідів-українців. До важливих етнічних ознак, які відрізняли українців від інших мешканців Аргентини можна ще віднести власне і антропологічний вираз українців, українські імена та прізвища, місця компактного проживання, товариські зв'язки тощо.

Проте складність інтеграційних процесів української спільноти в Аргентині, як вважає дослідниця, були обумовлені низкою деконсолідаційних явищ (Розділ V), зокрема: колонізація українців початку XX ст., ігнорування іммігранта-європейця з боку місцевої влади 20—30-х рр. XX ст., русофільські тенденції та поширення комуністичних ідей 40—50-х рр. XX ст. Мовно-культурна асиміляція, соціально-групове розшарування українських поселенців Аргентини в сучасних умовах, а також перманентна трансформація мовно-релігійних і етнокультурних цінностей особливо в молодшій генерації української діаспори під впливом сучасних глобалізаційних про-

цесів у лоні аргентинського суспільства — ось ті заголовні чинники, які послаблюють не такі уже й міцні основи ідентичності українців Аргентини.

Важливе місце у монографії відведено розширеним нарративним інтерв'ю та розповідям чільних особистостей та представників українства в Аргентині, а також приватним фотоархівам та ілюстраціям, які істотно доповнюють та ілюструють повсякденну життєдіяльність аргентинців українського походження.

Підсумовуючи сказане, слід зробити висновок, що монографія Оксани Сапеляк «Українська спільнота в Аргентині: історико-етнологічний аспект» (2008) є актуальним комплексним дослідженням в контексті вивчення новітніх міграційних процесів, проблем адаптації, консолідації та інтеграції українців діаспори. Основні положення і висновки роботи істотно поглиблюють і розширюють дотеперішнє бачення української народознавчої науки з цієї проблематики і заслуговують високої оцінки.